

Ба 52 668

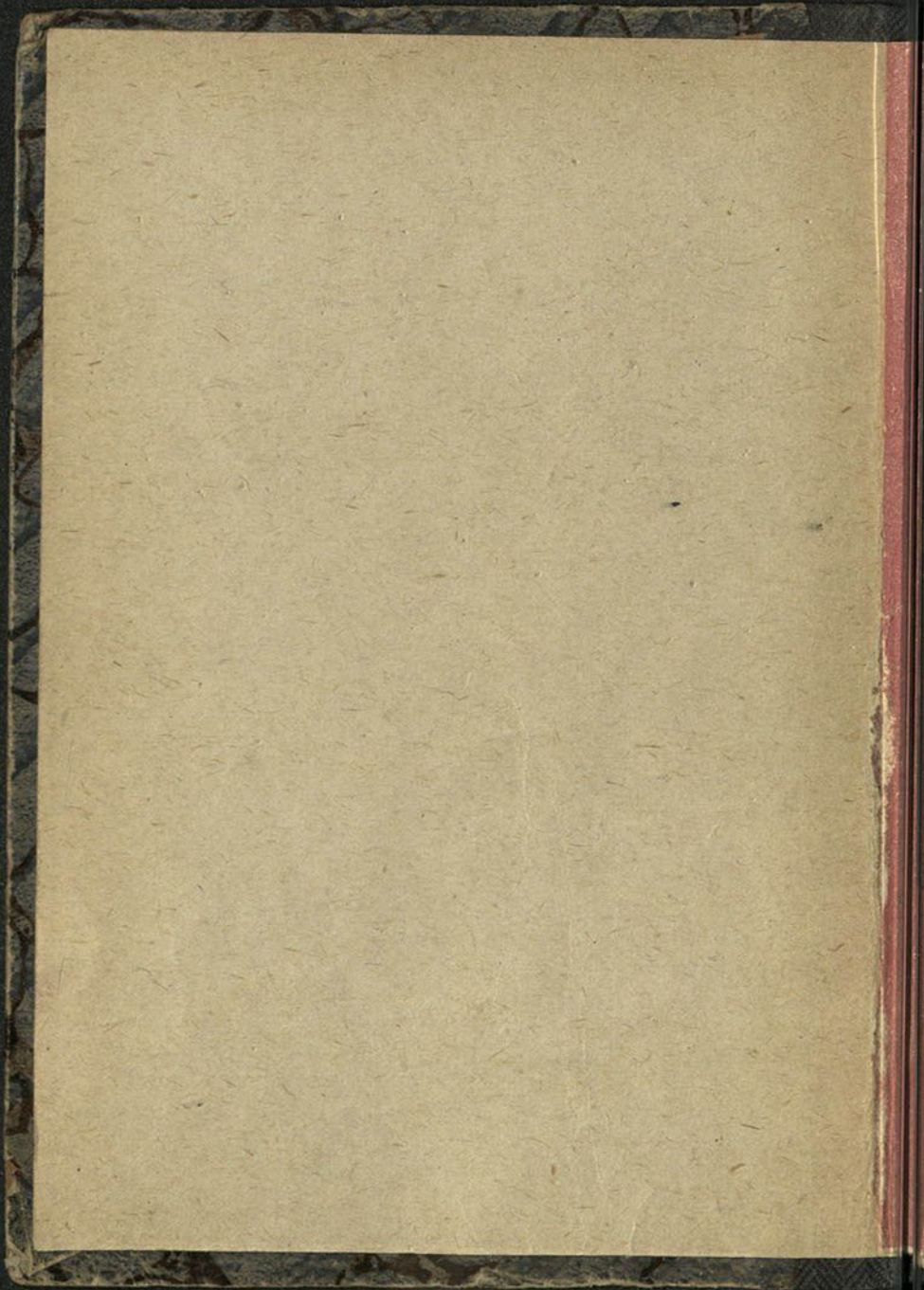
Δ 43

32

W 1764

Б Δ 43

У

САБРАТ УМАД

А. ДЗЯРКАУ

СІМ

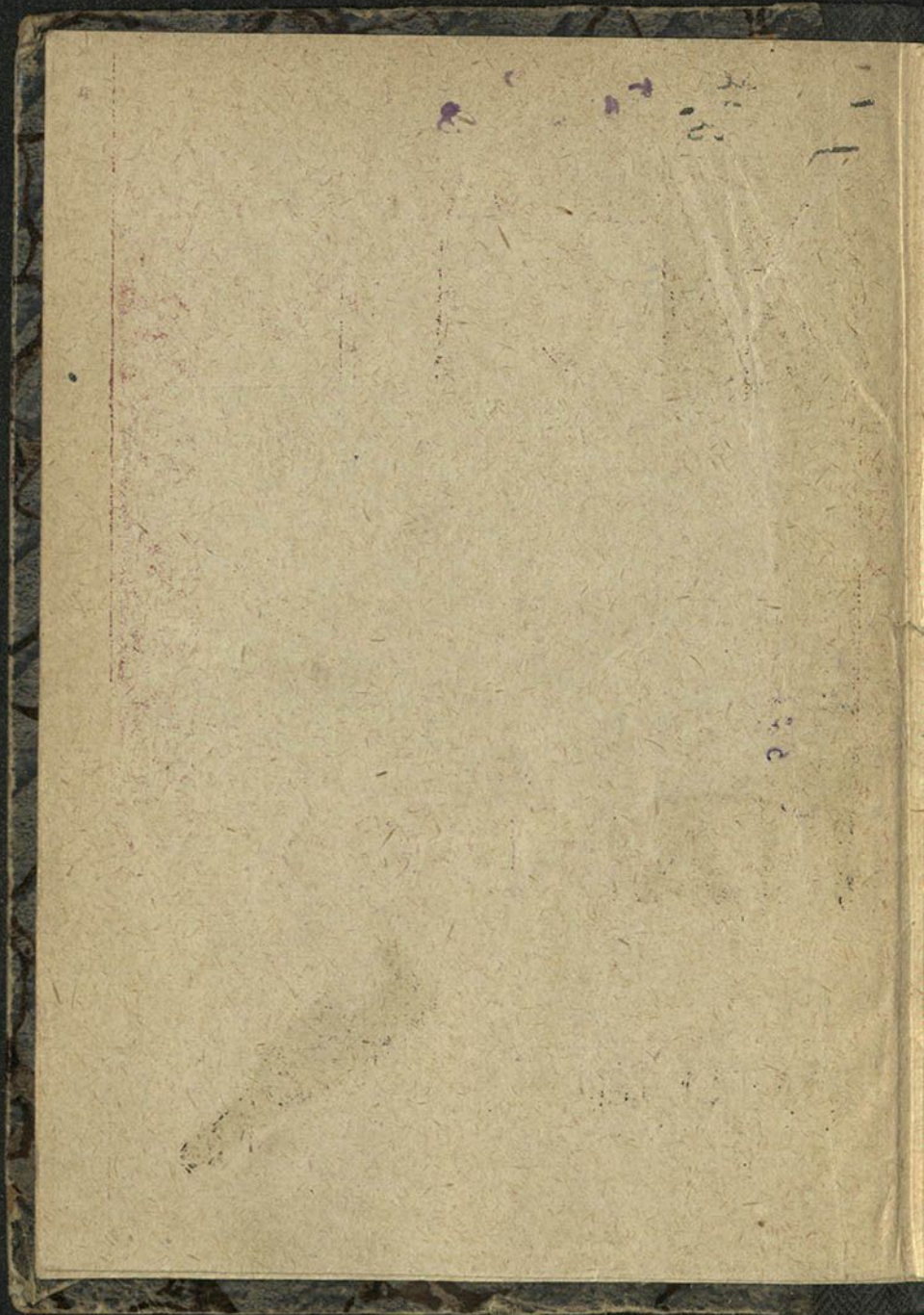

ТАТРОХУ

Беларуж-
выдавецтва 1930.

5007
Рэсп.

~~000~~
732

ас
1165

Ба 52668

А. ДЗЯРКАЧ

УСІМ ПАТРОХУ...

САТЫРА І ГУМАР

50 307
8933

Ба 52668

Бел. аддзел
1994 г.

БЕЛАРУСКАЕ ДЗЯРЖАўНАЕ ВYДАВЕЦТВА
МЕНСК — 1930

Вокладка Г. Паўлоўскага

25. 11. 2009

Заказ № 169. 3.000 экз. (1⁷/₈ арк.). Галоўлітбел № 271.

Друкарня Беларускага Дзяржаўнага Выдавецтва.

РАЗБОЙСТВА

Цераз цемру і дуроту
Столькі сіратаў і ўдоў
Ходзіць з торбаю ля плоту,
Што бракуе нават слоў,
 Бо разбойніку другому
 Так трэ' фэфару задаць,
 Каб, ня скаржачысь нікому,
 Ён зарокся век гуляць.

Паглядзеце толькі самі:
Ў кожнай вёсцы не амаль—
Адзначаецца каламі,—
Хоць які ні возьмем баль!
 Ці вясельле, ці хрысьціны,
 Ці гульня якая так—
 Бяз дручка і хварасьціны
 Не абыйдзеца ніяк!

А часьцей — і тога мала:
Разьбяруць і азярод,—
Што пад руку ні папала—
Шворан, лом, сякера — ў ход!
 Ў чарапкі ляцяць галовы,
 Не знайсці ні рук, ні ног:
 Пасякуць, як тыя дровы —
 Зробяць сорак з чатырох!

* * *

Прыклад гэтаму нядаўна—
Тыдні два назад—мы мелі:
Пагулялі хлопцы слаўна
У Язэпа на вясельлі...

Дзяцюкоў прышла—навала!
І Пятрусь за імі сьледам...
Піў, аж покуль не зарвала,—
І са сватам і з суседам!

Посьле ўлез к Язэпу ў хату
І давай слатой чапіцца
То к Андрэю, то к Ігнату,—
Так і рупіла пабіцца!

Каб разумныя другія—
Трэ' было ім задзіраку
Пахарошаму— за шыю
Ўзяць, як шкодную сабаку,

І пурнуць паціху з хаты,
Або, клікнуўшы старшога,
Пасадзіць яго за краты,
Як шалёнага якога!

Але дзе там? Калі госьці
Самі, выпіўшы бяз меры,
Як сабакі каля косьці,
Горш былі ад тэй халеры!

Распаліўся чортаў горан...
І зусім ня гэтак вышла:
Хто за шлягу, хто за шворан,
Хто за нож, а хто й за дышла!

Кроў пачулі, быццам зьверы!
І давай усім кагалам
Пляжыць так, што цераз дзьверы
Грукацела аж за галам!

А канец—усім вядомы:
Пётру зьбілі ўпрост да сьмерці...
Папытаемся адно мы:

Ці вы людзі? Ці вы чэрці?
Няужо-ж малых сіротаў
Вам ні кропелькі ня шкода?
Ой, ты п'яная дурота!
Ой, ты воўчая парода!

Дзеткі бедныя галосцяць...
Бацьку тузаюць рукою...
На забойц пагібель просяць,
Бо хоць ў яму галавою!
Хто для іх ўзарае поле?
Дзірваном заляжа глеба...
Ой, сірочая ты доля,
Бяз вугла, цяпла і хлеба!

Як пішу—душа палае...
Ці-ж ты, вёсачка-нябога,
Больш вясёласьці ня знаеш,
Як калом адзін другога?

Цяжка, сорамна бясконца...
Немы жалі сьціскае грудзі...
Ой, калі-ж узьдзе сонца!
Ой вы, людзі! Людзі! Людзі!

КАРЦЁЖНІКІ

Гэта ня жарты:
Хлопцы ў карты
Рэжуцца зраньня да раньня...
Месяцы — дбалі,
Ўдобу прадалі
І прагулялі дазваньня!

Янка з Хвядосам
Цешацца стосам,
Кідаюць картамі шпарка...
Жыта—пудамі,
Грошы—рублямі,
На кон — уся гаспадарка.

Босыя дзеці,
Пуста у клеці,
Жонка — маўчы, небарака!
Прала і ткала,
Не дасыпала—
Выбеліў ў момант гуляка!

Замест кароўкі—
Хвост ад вяроўкі,
Конь—ледзьве ногі цягае:

Сам запрагайся
І паганяйся—
Хай яго немач ня знае!

Пётра з Сымонам
І Харытонам
Польскі банчок залажылі...
Быдла — бяз сена,
І ні палена —
Ў печы тры дні не палілі!

Важная справа!
Зьлева і справа
Карты лятаюць, як птушкі:
Біта—ня біта!
Торбаю жыта
Сыплюць з астатняй кадушкі!

Гэтага-ж мала:
Кубел з-пад сала,
Бочку з-пад кіслай капусты,
Пуню і хатку—
Ўсё без астатку...
Большай ня ўздумаць распусты...

З ночы да ночы
Лупаюць вочы...
Гінуць і дзеці і жонка...
Куры... авечкі...
Кошык з-пад сечкі—
Ўсё заграбастаў Сымонка!

Ён не прайграе,
Зразу грапляе—
Цягне і цягне да хаты...
Кепска, Міроне
І Харытоне,
Даўся банчок вам пракляты!

Дом Ермалая—
Хэўра другая:
Сідар з Іванам у моці
(Член Камітэту!)
Шпараць да сьвету—
Ўсё ад падкоў да аброці!

З мінай упартай—
Карту за картай...
Дай яшчэ трэцюю, братка!
Бах—і ня вышла:
Выперла дышлам
Туза—на даму з дзсяткай!

З хаты Ярмолы
Босы і голы
Выляцеў Сідар бяз шапкі...
Выпрастаў з дому
Нават салому
Ўсю да апошняй ахапкі!

Брыдка бясконца:
З сонца да сонца
Сын яго пасьвіў жывёлу
Ў лесе, ў балоце,

Мок у асоце,
Зьдзекі цяпеў і назолу...

Ў карты-заразу
Шаснуў адразу
Сідар і гэты заробак...
Вымеў да кроплі
Лён і каноплі
Нават з насенных каробак!..

Слухайце-ж, людзі!
Добра ня будзе
З картаў на сьвеце ніколі...
Сьлёзы... згрызота...
Больш не ахвота
Мне і казаць вам... Даволі!

ПОШАСЬЦЬ

Ніяк не пасьпееш з адным разьвязацца,
Як новая пошасьць улазіць праз дзьверы...
Прыходзіцца воляй-няволяю брацца,
Каб раду знайсці і ад гэтай халеры!

Бо, праўду сказаўшы, цярпець немагчыма:
У вёсцы цячэ самагон вадаспадам,
Ня можна дыхнуць ад смуроду і дыму,
І меры ня даць самагонным прыладам...

А што за прываба у гары праклятай—
Ніхто вам ня скажа ніколі на сьвеце!
Стаіць яна чорнаю хмарай над хатай
І сэрца сьціскае няшчаснай кабеце!

Як гразі сьвіньня, нацялешчыцца гэты,
Другі нажарэцца, як жаба балота,
І лезе засоплены ў твар да кабеты,
Ці торбай ляжыць дзе-нібудзь каля плоту...

Часамі-ж і горай выходзіць праз гару:
Нямала народу знайшло дамавіну,
Згалела-прапала дашчэнтэ з пажару,
Ці проста калом атрымоўвала ў сьпіну!

Пачнем з Астраўка, дзе, як піша Мікола,
Патрэбен ратунак ад п'янай хваробы,
Бо п'юць тут цяпер да таго навакола,
Што рвакамі лезуць праз горла вантробы...

Мо' хлопцы, як кажуць, крыху і зьнячэўку
Назапускі гэтак, напрыклад, хапілі,
Што ў роце сагнала дзесятую плеўку
І чэрці хвостом у кішкох закруцілі!

На гэтым ня стала: палезьлі у школу
Зусім на карачках, ня вяжучы слова,
І школу ўрабілі—дальбог—як стадолу:
За цэлую зіму ня ўробіць карова!

Бо так напаскудзілі, так наблявалі—
Скажу па-сялянску для большай адзнакі,—
Што сьвіцьні тры тыдні па іх балявалі—
Аж нельга было адагнаць без сабакі...

Чытаць нават брыдка... Ня пекны малюнак...
Але не сярдуйце—з натуры узята...
Няхай-жа паслужыць хоць ён на ратунак
Ад пошасьці п'янай для нашага брата!

Пасунемся далей... Нідзе асалоды!
У кожнай акрузе, у кожным раёне—
Вазьмі Гадукі, Русакі, Пераходы—
Таксама нядобра на нашым загоне...

Нічога ня будзе бяз почаснай пугі,
Трэ' моцна урэзаць зладзеяў па пятах,
Бо, проста, зусім ашалелі латругі
І бровары робяць па гумнах і хатах...

Агонь падкладаюць сабе і другому...
Ці-ж многа патрэбна бядзе для пачатку?
Адну толькі іскру ў сухую салому,—
І полымем вёска уся без астатку!

Такого злачынства, як кажучь, ніколі
Ня зробіць і дурань апошняга сорту...
І рада адна ад такое сваволі,—
Ніякае літасьці гэткаму чорту!

Хай лепей ў вастрозе згіне і загіне,
Вяроўку—бязглузды!—завяжа на карку,
Бо—ўспомніце самі—бяз хаты пакіне
І згубіць суседзяў сваіх цераз чарку!

Адгэтуль мой шлях паварочвае проста
Туды, дзе і гоняць і б'юцца бяз меры,
І моладзь настолькі заела кароста,
Што справа дайшла да нажа і сякеры...

Было ў сакавік тут такое здарэньне:
Старыя п'яногі спраўлялі гулянку,
І гэта дурное гнілое карэньне
Ліло ў сваю торбу за шклянкаю шклянку!

Усьлед за старымі і моладзь ня спала:
Трыбух наліла свой па самую паху
І так загуляла, што вёска дрыжала,
І воўкі у лесе падохлі ад страху...

А далей такое, што й сэрцу нязносна—
Старыя схапіліся ў грудкі з сынамі:
Лабацинай—ў сыцену! Патыліцай—ў кросна!
І дзікім нахрапам за горла рукамі!

Сякера папала камусьці пад руку—
Даволі: гатова крывавае дзела...
Малы паваліўся, як сноп той, бяз гуку,
І з цела навекі душа адляцела...

За першым другога ледзь-ледзь не да сьмерці,
А потым каламі таго і другога...
Ня людзі—а зьверы! Ня зьверы—а чэрці!
Скажу толькі гэта, і болей нічога...

ПАСТУХОВА ШПАРКАСЬЦЬ

Неяк раз пастух авечы
Пахваліўся на людзях:
„Покуль выпаліцца ў печы—
Я абуюся шах-мах!“

Пахвальба ня стрэла спрэчак,
Просты быў яму адказ:
„Э гэтай шпаркасьцю—авечак
Не напасьвішся у нас!“

І яго прагналі з вёскі,
Як ён пекна ні трубіў,
Каб ня драў дарма падноскі
І жывёлы ня губіў.

Я прыслоўе ўзяў ня кпінай:
Гэтак сама, так якраз,
І з пажарнаю дружнай
Прыключылася у нас.

Як пісаліся—усякі
Ганарыўся, як той цар:
„Э, цяпер ужо ніякі
Не страшны для нас пажар!
Па сыгналу—коні ў бочкі,
У машыну жарабца,

Пабяжым, хоць без сарочки,
Не дагоніш малайца.
Хай які агонь, затушым:
Дзьве хвіліны і капут!“
Ажно вянуць сталі-вушы,
Так другі хвадіўся чмут!
Ой, усякі можа баяць
І гусьці, як авадзень,
А тут трэба ня гультаіць
І спрытнець са дня на дзень!
Трэ’ вучыцца ўсякай справе
Галавой ці кулаком,
А ня, седзячы на лаве,
Вудзіць рыбу языком...
Але—до! Была прычына—
Загарэлася страха,
І вось нашая дружна
Вышла горш за пастуха!
Перш за ўсё—сыгнал згубілі:
Заваліўся, як у бот!
Дык трывогу затрубілі,
Пальцы ўсунуўшы у рот...
А усякаму ж вядома—
Сьвістуноў тых можа сто!
І ня дзіва калі з дому
Не парушыўся ніхто!
Толькі мо’ праз паўгадзіны
Адшукаўся той сыгнал,
А за гэты час з хаціны
„Певень“ дах увесь сагнаў!

Пачаліся-ж тыя зборы—
І пакуль другі Міхась
Да кален зьвярцеў аборы,
Столь, як сьвечка, занялась!

Але вось—дружина ўсходзе—
Толькі гора, што каня
Не знайсці—у Чыстым Бродзе!
Недзе пасьвіцца да дня...

Ўрэшце, некую клячу
У машыну запраглі,
Прыпрагліся у прыдачу
І, як быццам, пацяглі...

Ажно раптам—бац! і сталі...
Што за трасца? Трасца ў тым,
Што ўсе шрубы пагублялі,
І качалка знікла ў дым...

А пажар сабе гуляе,
І увесь, як ёсьць, народ
Анічым не памагае,
Бо няма чым, хоць ты ў плот!

Вышлі кепскія паперы:
Лезь, як кажуць, на „ура!“
Ні драбін тых, ні сякеры,
Ані вёдзер, ні багра!

Праз гадзіну—ўсё знайшлося,
Але трохі ня у час,
Бо ад хаты засталася—
Два вугольчыкі якраз...

Ня было чаго машыне
Ні тушыць, ні заліваць...
Эх! пры гэткай дружыне
Бястрывожна можна спаць...

Але ходзіць пагалоска,—
Як кума ні мудрагель,—
А такіх пажарных вёска
Хутка выганіць ў каршэль!

ГУЛЬНЯ

Каб другі—ня даў-бы веры,
Аж надоечы Габрусь
Піша кепскія паперы
Мне пра нашу Беларусь.

Прышпіліць на чорнай дошцы
Просіць хлопцаў, бо штодзень
Распаўсюджваецца ў вёсцы
Нямаведамая дрэнь.

Проста нейкая навала:
Гару п'юць, як малачко,
І—ў дадатак—ўсе ад мала
Заразаюцца ў вачко.

Вось паслухайце: нядаўна
У Нізку, каля Узды,
Сталі хлопцы марнатраўна
Час губіць дзеля брыды!

Трэба-ж неякай халяве—
Ўздумаў йграць на сярнікі!
І глядзі,—за ім на лаве
З цэлай вёскі дзяцюкі...

Цераз дзень і ноч да ночы
Льлецца пот у іх па лбе,

Покуль хто-небудзь ахвочы
Ўсё к сабе не падграбе!
Спаць тады... Бо нос на квінце
Ў нешчасьлівых салапак...
Ой, хлапцы! прашу, пакіньце,
Бо у картах дрэнны смак!
Пойдем далей: ёсьць другая
Вёска—назвай Ляднікі,
Дзе сялянства наша йграе
Ў грашакі—не ў сярнікі.

Хай жанчына без апраткі,
Хай няўзораны загон,
І няплачаны падаткі—
Усёроўна,—сядзь, Сымон!
Дый картуі ў абедзьве рукі.
А скаціна у хляве
Хай раве з галоднай мукі,
Наравецца і зарве!

Бо табе-ж, Сымоне мілы,
Па гульні ахвота спаць,
Каб набрацца новай сілы,
Дай ізноў ісьці гуляць...
Ой, як брыдка, ляднікоўцы!
Пасаромейцеся хат,
Бо ўжо плача па вяроўцы
Ў картах вымуляны зад!..

З Ляднікоў у Навасады:
Тут ня горай, як і там...
І ніхто ня дасьць ім рады—
Можа я хоць ў вершах дам.

Бо селькор мне гэтак піша:
„Ёсьць у нас такі гурток,
Што ад картаў ледзьве дыша—
Пратрубіўся да парток!

Самы першы з іх гуляка—
Гэта неякі Стэфан;
Ў гаспадарцы—развязака,
А у картах—капітан!

Ён часьдзенька прайгравае,
Але жонка—ані ў лоб,
Што з грашыма—не пазнае,
Бо ён хлусіць, як той поп.

Раз—дай памяці—здаецца,
Тры рублі на соль ён ўзяў
І за вечар, як вядзецца,
Туды-сюды расхістаў...

Заўтра зрана жонка кажа:
„Зьбегай, Стэфачка, па соль!“
А Стэфан, як лыка вяжа,
Вочы вылупіўшы ў столь:

„Я хадзіў, але няўдача—
Мусіць кепскі выпаў дзень:
Грошы ўсе згубіў—ня йначай
Праз дзіравую кішэнь!“

Ой, браткі мае, даволі
У брыдзе карцежнай жыць,
Бо ніколі к бульбе солі
Вам ня выпадзе купіць!

За навуку ўзяцца трэба,
Бо ў вачка такі закон:
Будзеш век сядзець бяз хлеба
Ў курнай хаце без вакон!

ПАДЗЕЛ ПРАЦЫ

Задрамаў Алесь на печы,
Зьеўшы кашы з талакна,
А Міхась шаруе плечы
Каля самага вакна.

Бацьку холадна у сьпіну,
Хата выстыла даўно,
І стары гаворыць сыну:
„Зачыні, Міхась, вакно!“

А Міхась на печ рукою:
„Хай Алесь—не зачыню,
Бо я-ж заўтра раніцою
Сьвіней ў поле паганю!“

НЯЎДАЛЫ ХАБАР

Паляваў аб'езчык ў лесе—
Стрэльнуў лісу ў самы рот.
Аблупіў з яго ён скуру,
Мяса выкінуў пад плот.

Ў той-жа дзень—натое ліха—
Хітры, жвавы, як уюн,
К палясоўшчыку па дрэва
Прэцца неякі шляхтун.

І каб мець пасьпех адразу,
Каб ня гнаць дарэмна воз,
Ён аб'езчыку у сене
Зад бараніны прывёз.

Але тут на перашкодзе
Ён спаткаў другіх сялян,
Што чакалі гэтак сама
Добы дзьве ужо—дальпан!

Шляхціц стаў. Каня пры плоце
Прывязаў і ў хату сам:
„Даражэнькія паночкі,
Я прывёз гасьцінчык вам!“

Ў гэты час—галодны зранья—
Нечы конік, як на грэх,
Вудзіў сена шляхтунова
І зубамі выцяг мех.
„Гляньце, хлопцы! Ці ня хабар
Хутаранец прывалок?“
Разьвязалі: бачаць—праўда.
„Пачкай-жа, галубок!
Дай сюды, Гаўрыла, падлу,
Што ляжыць пад плотам—вунь!
І, бараніну дастаўшы,
Ў торбу шляхціцаву ўсунь“.
Як казалі, так зрабілі,
І мяшок ізноў наніз...
Вышла проста, як па масьле:
Ў сене—торба, ў торбе—ліс.
Цераз хвілі дзэве урэшце
Аб'явіў аб'езчык-дук:
„Я сягонья, хоць зарэжце,
Не пайду мазоліць рук,
Адкляймую заўтра зраня,
А цяпер—аглоблі ў зад!
Пачасаліся сяляне
І паехалі да хат.
Толькі шляхціц не паехаў:
З возу ён схапіў мяшок
І аб'езчыку ў пакоі
Свой гасьцінчык увалок...
Разьвязалі—божжа сіла!
На ўсю хату галава

Лупачамі засьвяціла,
Як упоўначы сава!
Вось гасьцінец! Вось хвалёны!
Бяз дыху, бяз сіл і ног
Шляхціц з хаты, як шалёны,
Пакаціўся за парог...

* * *

З тэй пары—гаворыць людзі—
Што аб'езчык-небарак
Да бараніны навекі
Страціў свой даўнейшы смак!

Р Э Х А

(З нязнанага аўтара).

Выбачайце мне, старому,
Што я гутарку вяду
Пра згарэўшую салому
І даўнейшую брыду.

Але часам аглянуцца
Трэба, мілыя, назад,
Каб ніколі не спаткнуцца
І трымаць за новы лад!

З гэтай мэтай і толькі
Я вярчу верацяно
І пішу пра тыя болькі,
Што залечаны даўно!

Ў часе ўлады Мікалая
Граф Таўсты міністраваў,
І ў сябры, карысьць малая,
Дурнаву і Плеву ўзяў.

Мала гэтага—Заіка
Разам з імі сеў за стол,
І пашла гуляць музыка—
Хоць бяры у рукі кол!

Бо дзяржава не таўсцьдее—
І на іхнім паваду
Заікаецца, дурнее
І плюецца ў бараду!
Бачаць гэта заправілы:
Кепска! Музыка ня ў прок,
І народ рыхтуе вiлы
Садануць у царскі бок!
Сталі думаць звадыяшы,
І каб людзям рады даць—
Пачалі, як Мэсыяшы,
Туды-сюды вандраваць!
У кішэнь схаваўшы хвігу—
Хай каршун іх задзярэ!—
Той у Менск, другі у Рыгу,
Трэці ў Кіеўшчыну прэ...
Торбай сыплюцца мільёны
І падзякі ад цара,
І дарэмныя вагоны,
І куплёнае „ура!“
А народ? Палешшыў долю?
Можа, стаў гаспадаром?
Мае землю, мае волю?—
Пашукай за каўняром!
Не на гэта іх паслалі,
Не за гэтым чорт іх нёс:
І сяляне атрымалі
Ня іначай—дулю ў нос!
Але, стой! На што гадаці
І на пальцах прыкідаць—

Лепей рэха запытаці,	
Будзем зразу праўду знаць!	
Што-ж міністры вам зрабілі?	білі!
І палегчала сьпіне?	не!
А патрэбы аглядзелі?	елі!
І ў падатках уступілі?	пілі!
Было весела ў сяле?	але!
Памаглі-ж яны разьдзетым?	дзе там!
Ну, а скаргі разабралі?	бралі!
А ў навучках ёсьць пасьпех?	эх!
Кепска, значыцца, ў дзялах?	ах!
Як-жа даўся царскі дух?	ух!
Добра, мусіць, дапамог?	ох!
Не прасілі на вясну іх?	ну іх!
Дык чаго-ж было прымаць іх?	маць іх!

КАНАВАЛ

(З газет)

Як заразьлівая муха,
Сьмерць нясуць у нашы сёлы:
Для кабеты—павітуха,
Канавал—дзея жывёлы.
Тыдні тры таму-чатыры,
А мо' нават больш удвое,
Нам пісалі у паперы
Пра здарэньне вось якое:
Ёсьць у Чэrvенскім павеце
Шацак,—знае мястэчка.
Таўкачэвічы—наsupраць,
Каля Шацку недалечка.
Ну, дык вось у гэтым Шацку
Захварэў бяз даі прычыны
У Турацкага на кучкі
Раптам конь у паўгадзіны.
А была такая справа:
Зьеў з вядра ён перавясла,
І лаза у конскім горле
Стала рубам і захрасла.
Каб сюды вэтэрынара,

Ен-бы зразу ўбачыў ваду
І пазнаў-бы, дзе тут ліха—
Ці наперадзе, ці ззаду.
Але дзе там—ля стадолы,
Як у казцы той царэвіч,
Ужо круціцца вакола
Ян Працкевіч з Таўкачэвіч.
Ў жывадзёрні—пагалоска—
Скончыў ён свой курс навукі,
І яго шануе вёска
Так, як майстра на ўсе рукі.
Канавал наш туды-сюды,
Выкладае ўсю навуку,
То зірне каню у зубы,
То пад хвост усуне руку.
Лупаў-соваў чуць ня добу,
Як у пень—ні даць, ні ўзяці!
І ніяк ня змог хваробу
Ані кроплі распазнаці.
„Не з таго, мусі быць, боку
У каня хвароба стала:
Ня іначай—ад уроку
Ў „кнігах“ нейкая завала!“
З гэтай думкі—ён за пугу,
Прэ каню ў живот праз горла,
Аж у тога цераз храпу
Кроў крыніцаю папёрла.
Ўсьлед за пугай хварасьціну
Так упёр—скажу папросту,—
Што назад аберуч выцяг

Ўжо ня з горла, а з-пад хвосту...
Ад такое дапамогі
У каня вантробы—пупам,
Ён задраў угору ногі—
І канцы: зваліўся трупам.
Вось якія вышлі рэчы!
Канавала у падзяку
Грумякамі ў грудзі-плечы
Гнаў Турэцкі, як сабаку!
Ці-ж ня час, браткі-сяляне,
Кінуць-рынуць забабоны,
Бо іначай сьвет ня гляне
На мужыцкія загоны!

АМАЛЬ НЕ ПОЭМА

Сяляне Апанас і Ёгнат
атрымалі 100 руб. пазычкі
з с.-г. т-ва і ўсё прапілі...

З газэты.

Апанасу і Ёгнату
Трэ́ было падправіць хату,
Прызапасіць крыху дроў
І пракорму для кароў,
Бо саломы—ні куля!
У кішэні-ж—ні рубля,
І, хоць ляж перад народамі,—
Не дастаць ніякім родам!

Але раду даў сусед.
„Вы ідзеце ў сельсавет,
З сельсавету—у сельгас—
Там з бяды пазбавяць вас!“
Ён парадзіў добрым часам,
Бо Ёгнась наш з Апанасам
Толькі-толечкі прышлі,—
Як за лаваю знайшлі:
У крэдыт на дзесяць рат
Ім далі па пяцьдзесят!

Зазвінела у кішэні—
У адной ня змесцьдзіш жмені!

А што здарылась далей,
Не згадаем—ей-жа-ей!
Бо усякі пэвен з нас:
Ў цеплай хаце Апанас,
Малачко для дзетак ёсьць
І на сьвята ў крупнік косьць!
У Ігната-ж у хляве
Мо' карова не раве
Па калені у балоце,
Як мурашка ў тым асоце!

Гэтак думаецца ўсім,
Але гэта ня зусім:
Ня туды загналі клін
І ня ў той папалі млын.
А што вышла—паглядзеце
І належна рассудзеце!

Як прыехаў Апанас
І Ігнат з сельгасу,
Дык насмажылі каўбас
І прыдбалі „квасу“!

Дый ня квасу—першаку!
Ў шэсьцьдзесят тралесаў...
(Глумяць бульбу і муку
На пацеху бесу!).

А як высах самакат,
Накуплялі горкай,

Раскашэліўся Ігнат
Зразу на вядзёрка!

Усю ноч пілі да дня—
І на тым ня стала:
Цэлы тыдзень йшла гульня,
Покуль не зарвала!

Прапілі увесь крэдыт—
Сто рублёў, як вока!
І блявалі, як той кіт,
Што глынуў прарока!

І на гэтым не канец!
Распачалі сварку...
А Ігнат, як лепшы спэц,
Не падставіў карку,—

Прыпусьціў сухі кулак,
Як мага з заплечку,
Апанаса сьцёр ў камяк
І скачаў, як грэчку!

Нос зрабіўся, як гарбуз,
Вушы—пазьвісалі,
І на лобе вырас гуз
На чатыры цалі!

Вось што робіцца ў сяле
Часам з гары-дуры...
Ўпрост ня верыцца, але
Я пішу з натуры!

ПАКАРАНЫ ЗЛОДЗЕЙ

Перад Сёмухай ў суботу—
Па-царкоўнаму ня грэх!
Вышла стараму Хвядоту
Ехаць з коньмі на начлег.

Ня было у хаце лішкі—
Сала мала й на пакос,—
І спарожненыя кішкі
Ажна пухкалі у нос...

Дый жылося небагата —
Конь і толькі падсвінак,
Што вялікаднем у свата
Ўзяў, як кажуць, на шармак...

Будзе скварка на каляды,
А цяперака ні ў рот,
І няма другое рады,—
У хамут вазьмі живот,

Засупонься з цэлай сілы,
Да сьпіны прыцісьні пуп,
Каб аж лопаліся жылы,
І язык вылазіў з губ!

Лепш ня выдумаць, Хвядоце,
Хоць на карку галава!

Трэба ехаць: на балоце
Ўжо запырхала сава!

* * *

Месяц з неба ані гляне...
Сьцежкі воўчыя трашчаць
І у цемры на паляне
Коні путамі брашчаць.

Ля кастра-ж цяплей, як дома...
А, пад'еўшы лебяды—
Думка ўсякаму вядома—
Ўспамінаюцца дзяды.

„Расьпяражаш ўсе адзежы,
І ўсю ноч дзярэш казлы,
Бо аж ломяцца ад ежы
Трохцалёвыя сталы.

Ночвы мяса, цэбар юшкі—
Ня узьняць на стол удвух,
А аладкі, як пампушкі,
Самі просяцца ў трыбух...

У крупені паверсе масла,
Ў сале топіцца кулеш,
І ні тога перавясла,—
Колькі хочаш, столькі еж“.

З гэтых думак—завірушак,
Ажно скурчыўся Хвядот,
Бо адразу так, як з пушак,
Загудзеў увесь живот.

„Дай—здаецца—дзежку сала—
На разы ня больш як тры!“
Гэтак беднага забрала,
Што ня вытрымаў стары!
„Хлопцы! трэ‘б падмацавацца,
Сьвежанікі напачы,
Падсьвінака пастарацца
І сюды прывалачы.

Па хлявох іх ёсьць даволі...
Ці ў забаву скакануць
Маладым нагам праз поле?
Дэўе мінуты, як зірнуць!“
Хлопцы зразу: „Мы гатовы!
Нават добры знаем кут.
Прыгатуй нам толькі дровы—
Падсьвінак ужо як тут!“

* * *

Праз гадзіну мо‘—ня болей!
Падсьвінака хлапчукі
Тарабаныць цераз поле
Чацьвярых у дэўе рукі.
„Малайцы! люблю! яй богу!“
Чуць Хвядот іх не абняў,
Каб якраз ў той час за ногу
Падсьвіначаня ня ўзяў!
„Эх! сюды-б яшчэ з паўкварты—
Дык ляпей ня трэба-б мне!
Баль такі—дальпац, ня ў жарты—
Ўспамянаў-бы і ў труне!

Але стой! куды ні пёрла,—
Я таксама ня сьвіньня,
Што чужое толькі жорла:
Пачастую вас і я!

Хто шыбчэйшы з вас? Стралою!

У гумне сярод кулёў

Я схаваў яшчэ вясною

Дзэве кватэркі для кумоў.

Хай іх выцягне з кумамі!

Бо пад скварку чарку ў смак

Перакулім мы і самі—

Мчы-ж, Ёгнатка, калі так!“

Чмыхануў Ёгнась ў хвіліну...

А Хвядот, узяўшы нож,

Трыбушыць пачаў сьвініну

Як жывёла тую вош!

* * *

Падасьпеў Ёгнась упору:

Падсьвінак ужо ляжаў,

Капыты задраўшы ўгору,

І ў зубах язык дзяржаў...

Запішчала ў лесе сала:

Хто лапатку, хто кумпяк

Пёк і парыў, як папала—

Так і гэтак, сяк і так!

„А цяпер ў падмазку скварцы,—

Закамандаваў Хвядот,—

Трэба выкуліць па чарцы—

З горла ў горла цераз рот!“

Дзьве бутэлькі, як у гаці...
Сербанулі раз ці два—
Засталіся ад сьвіняці
Толькі хвост і галава!

Посьле сытага папасу
Змарьў сон... Хвядот драмаў
І са смакам час-ад-часу
З носу бурбалкі пускаў...

* * *

Ружавее ў небе золак.
Певень лопае крылом.
І сям'я вясёлых пчолак
Ўжо залётала кругом...
Паплылі на захад шаты...
Прахапіўся наш Хвядот:
„Годзе спаць! Пара дахаты!
Гэй, начлежнікі! ў паход!..“
Без далейшага прыказу
Хоць другі-б яшчэ і хроп,
Раскатурхаліся зразу
І вярхом на коні—гоп!
„Галава-ж і хвост?—ня шкода!
Хай ваўчаці пападзе“...
І Хвядот, як ваявода,
Першы едзе ў чарадзе...
Вось і вёска... Але ціха!
Ля Хвядотавых варот
Як-бы гоман? Што за ліха?
І зьбіраецца народ...

Прыпусьціў Хвядот кабылу...

Як мага, з апошніх жыл

Брала гнедая праз сілу—

Аж курэў па полі пыл!

Што-ж ён бачыць? Каля тыну,

Паваліўшысь на траве,

Рве Хвядотава жанчына

Валасы на галаве...

І галосіць небарака,

Як на могілках ўдава:

„Ой, такога-ж падсвінака

Уночы выцяглі з хлява!

Каб вас чэрці так цягалі!

Не паб'юць іх пяруны!

Каб вы прападам прапалі

Без магілы і труны!“

Па Хвядотаваму карку

Біў, як молатам праклён...

Пад сваю, брадзягі, скварку

Яшчэ й чарку ўлюліў ён!

* * *

Зразумее дурань самы—

Высьвятляць ня трэба вам:

Не капай другому ямы,

Бо у ёй захрасьнеш сам!

ДУРНАЯ КУЛЬТУРА

Ўжо ня першы гадок
Я жыцьця увалок,
Стаў, як кажудь, лабацінай босы,
Маю жонку, дзяцей,
І ніякіх чарцей
Не спаткаў і дасюль—безвалосы...

Аж учора якраз
Піша мне Апанас
З роднай вёскі у локаць паперу,
Што сусед наш Язэп,
З маслам пляжачы хлеб,
Ад навукі—здурнеў цераз меру!

Лет дзесятак назад
Быў ён бульбіне рад,
Ў басаножы хадзіў за разорай,
Пра культуру ня дбаў,
Крупнік лапцем хлябаў,
Рэзаў хлеб, як гавораць, аборай!

Бяз нуды і бяды
Ён жаніўся тады,
Ня зьбіваючы доўга абсацы,

Бо дзяўчына была
З лепшых дзевак сяла
Найспрытнейшай да ўсякае працы!—

Ці то шыць, ці то мыць,
Або жаць і касіць,—
Ня любіла жанчына маруды!
У рабоце кіпіць,
Не даесьць, не дасьпіць,
Але зразу пасьпее усюды...

Калі стала вайна,
На гасподзе яна
І адна, як раней, прадавала,
Бяз гульні і грызьні
Беглі ночы і дні—
Пажаночы кабета чакала!

У сямнаццаці год
Раскумекаў народ,
Што ён церпіць праз царскую зграю,—
І—даволі—капут!
У пятнаццаць мінут
Ён „халэмус“ зрабіў Мікалаю!

А як стала відно,
І паноў за-адно
Папрасілі з ахвотаю шчырай:
„Ці ня годзе? ня пас?
Кепскі клімат у нас—
Вылятайце вы лепей
на вырай!“

І хоць пан быў тугі,
Зьбіў народ ланцугі—
Уцяклі яны—рады-ні-рады!
Стаў народ ажываць
І жыцьцё будаваць
Пад кірункам Савецкай Улады...

Для старых і малых
Ўсюды вольніцца дых,
Як у казцы якой ці па цуду:
Хочаш—землю ары,
Хочаш—кніжку бяры,
Ўсё даступна працоўнаму люду!

Крыху масла на хлеб
Захацеў і Язэп:
Стаў на фэльчара ў Менску вучыцца...
Гаравала яна,
Але душу да дна
Аддавала, каб сьвету дабіцца!

Аб сабе—неча дбаць,
Трэба прасьці і ткаць,
А кашулю—замчаць да нядзелі:
Можа вошы грызуць
І, як пчолы, гудуць
На яго занядбалай пасьцелі...

Не бядуў, Апана́с!
Наша будзе у нас,
Перамулеем ўсякае гора...

Што мне серп ды каса?
Ўзидзе сонца—раса
Мне аздобіць жыцьцё без дакору!

Ня хлусьня, не мана—
Стала сьвечкай яна!
Да Язэпа-ж ляціць у суботу...
Ні кусочка сабе:
„На, Язэпка, табе!
Еж усё, калі толькі ў ахвоту!“

Ён вучыўся і еў...
Жонцы ў вочы глядзеў
З захапленьнем і велькай падзякай...
Але час прамінуў—
Як навуку глынуў,
Абярнуўся і бокам і... ракам!

Стаў культурны Язэп:
Масла лезе праз хлеб!
З лесаводам жыве панібратам,
Бо ён фэльчар цяпер!
Ўжо аборай ня мер...
Крые жонку бязьлітасным матам:

„Растуды і туды!
Някультурная-ж ты!
Мне паненка цяпер да спадобы:
Як закруціць хвастом
І махне памялом,—
Аж агнём запалаюць вантробы!“

Вось якая куцьця!
Эх! ня будзе жыцьця:
Разыйціся—адна пуцявіна...
„Хай каршак задзярэ!
Хай паненку бярэ!
Пераходзіць на панскія віна!“

Гэтак жонка ў адказ...
Але ж ён—сьвінапас!
(Хоць у постаці культ-кавалера).
З гаспадаркі на нюх
Даць ня хоча—трыбух!
Вось „культурны“ зрабіўся, халера!

Я скажу вам: дарма!
У Саветаў няма
Патураньня усякай глупоце...
Ты хвастом ня круці—
Алімэнты плаці
Ї найлепш—па уласнай ахвоце!

Не заплаціш—у суд!
Не адкруцішся тут:
Яна болей як ты працавала!
Адрывала ў сябе—
Пхала ў горла табе
Ї такую падзяку спаткала!

Ї яшчэ што скажу,
Так, я вузел зьвяжу.
Калі тога, што сказана, мала:

Эх! культура, браток,
Да цябе ні на крок,
Як гарох да сцяны, ня прыстала!

Вынік з вершаў маіх
Зразумелы для ўсіх!
Дабаўляю адно наастатак,
Што культура—дабро,
Покуль чорт пад рабро
Не залезе да самых лапатак..

ЦІ НЯ ПЕКНА ГЭТА?

Ў вёсцы Навасады
Школа, як стадола:
Ад дажджу ні рады,—
Лужы навакола.

Каб сказаць бяз сьмеху,
Дык у гэтай школе,
Так цякло праз стрэху,
Як у чыстым полі...

Кніжкі замакалі,
Дзеці дубянелі,
А бацькі—чакалі,
А бацькі—глядзелі!

Але неяк разам,
Тутака, ў суботу
І ня тым прыказам,
А ў сваю ахвоту

Праца закіпела:
Латы палажылі
І драпідай белай
Школу перакрылі!

Хто? А людзі самі!
Для сваіх-жа дзетак
Ўласнымі рукамі...
Ці-ж ня пекна гэта?

Дзеці не гаруюць—
Вільгаці ні знаку!
І да бацькі чуюць
Шчырую падзяку...

Вось другое поле:
Вёска Недамоўні—
Тутака у школе
Холад, як ў лядоўні!

Карчанеюць рукі,
Духу анізваньня...
Дзе тут да навукі,
Да таго пісаньня?

Хай яе з навукай!
З гэтакаю ласкай:
Бязупынку хукай
І зубамі ляскай,

Трапячы нагамі
Як хвастом авечка...
Папрабуйце самі,
Як ня грэе печка!

Сьлёзы замярзалі,
Дзеці дубянелі,
А бацькі—чакалі,
А бацькі—глядзелі...

Але неяк разам,
Тутака, ў суботу,
І ня тым прыказам,
А ў сваю ахвоту
Вёска ўся па дровы
Цугам паляцела
І—няма размовы!
Школа ацяплела...

Дзеці не гаруюць,
Холаду ні знаку!
І да бацькі чуюць
Шчырую падзяку...

Хто памог? Ды самі,
Для сваіх-жа дзетак,
Ўласнымі рукамі...
Ці-ж ня пекна гэта?
Вось такім-бы чынам
Памагаць навуцы!
Мо'б за нашым тынам
Не сьмяяўся „куцы“

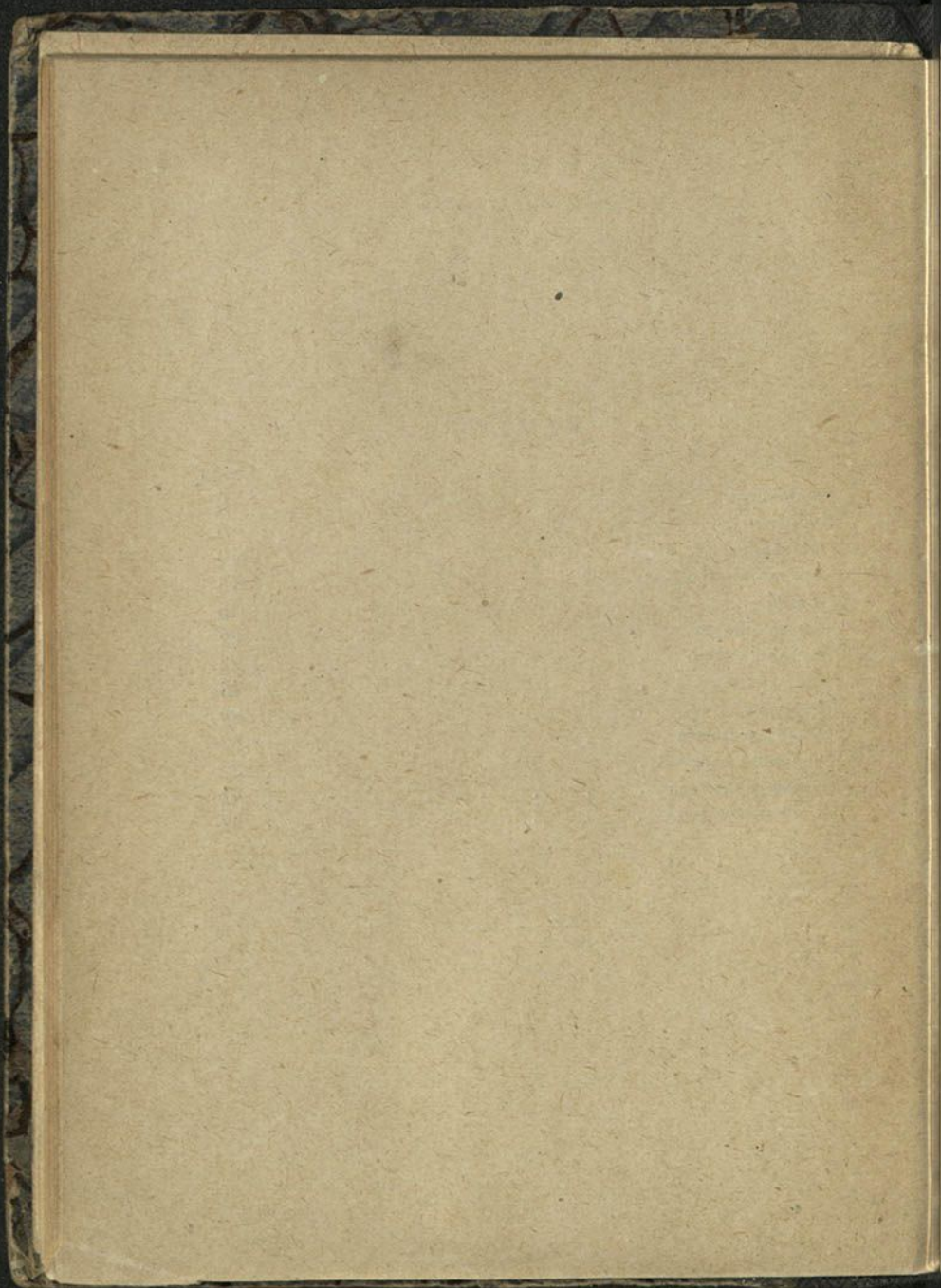
Ў постаці буржуя
Ці якога „пане“?
Ці ня так кажу я,
Родныя сяляне?

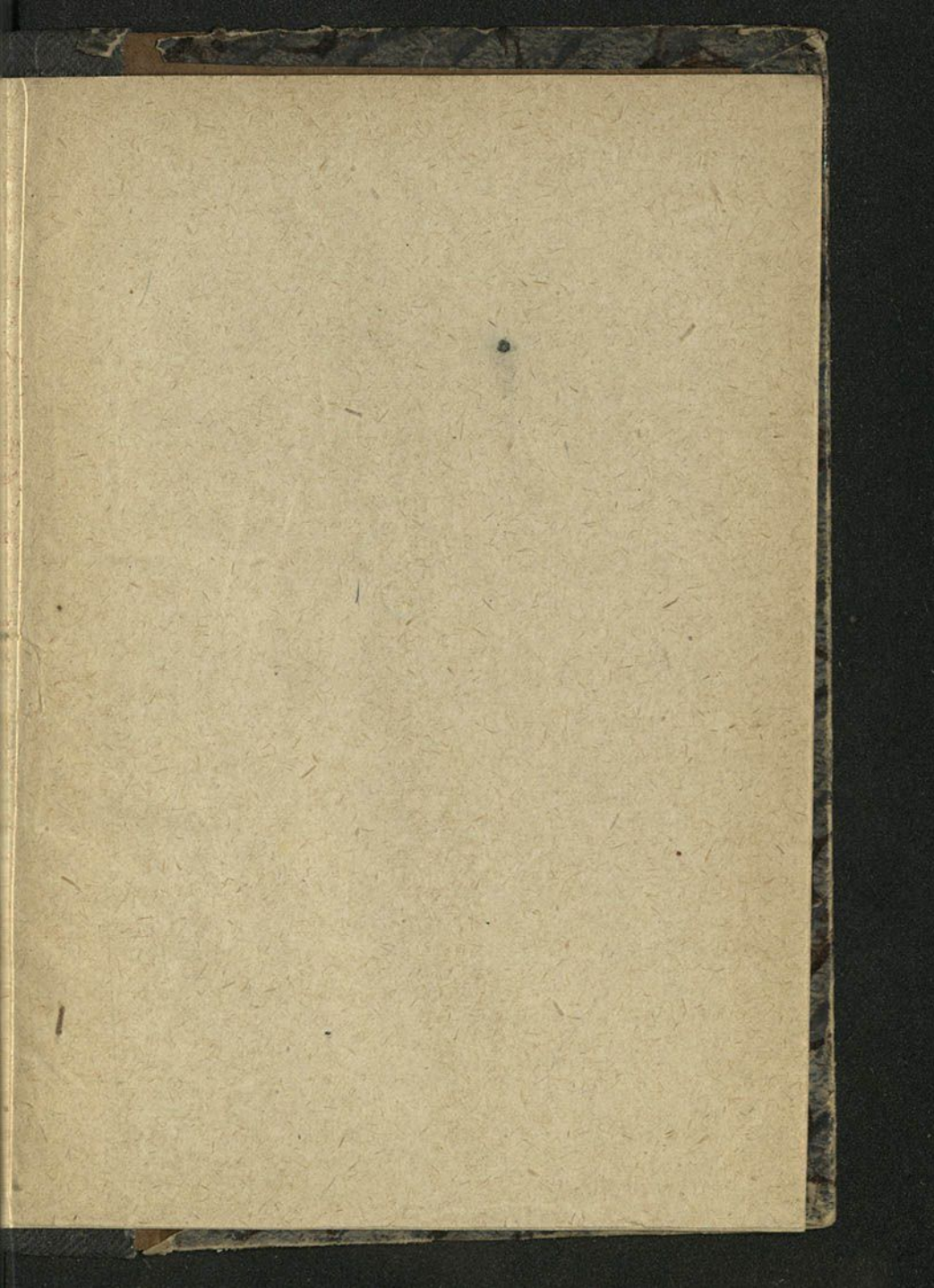
Дзед і бацька з сынам—
Хай усякі дбае
І усякім чынам
Школе памагае...

І тады, браточкі,
Ў нашае ваконца,
Замест цёмнай ночкі,
Завітае сонца!

ЗЬМЕСТ

	<i>Стар.</i>
Разбойства	3
Карцежнікі	6
Пошасьць	10
Пастухова шпаркасьць	14
Гульня	18
Падзел працы	22
Няўдалы хабар	23
Рэха	26
Канавал	29
Амаль не поэма	32
Пакараны злодзей	35
Дурная культура	41
Ці ня пекна гэта	47

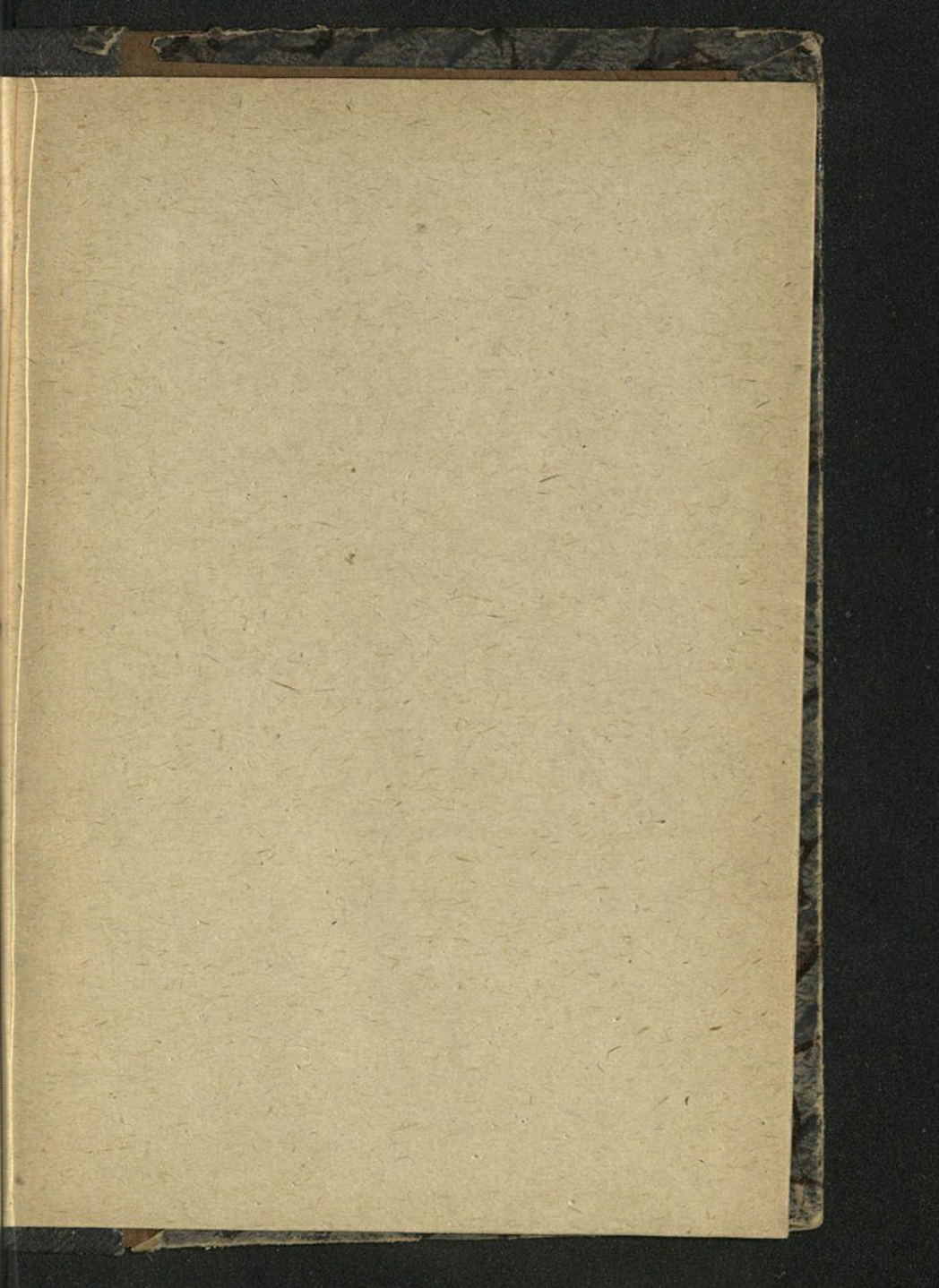

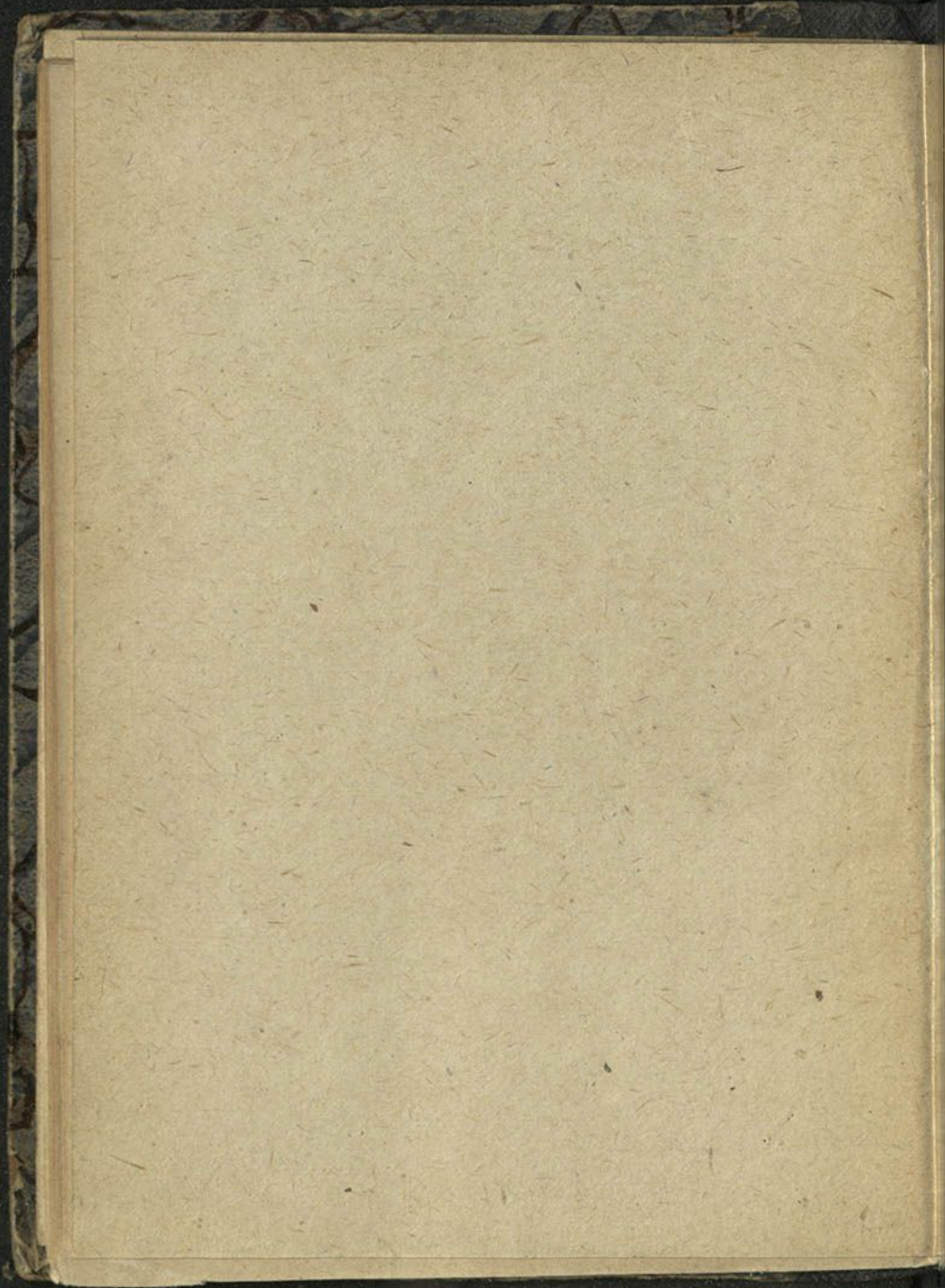

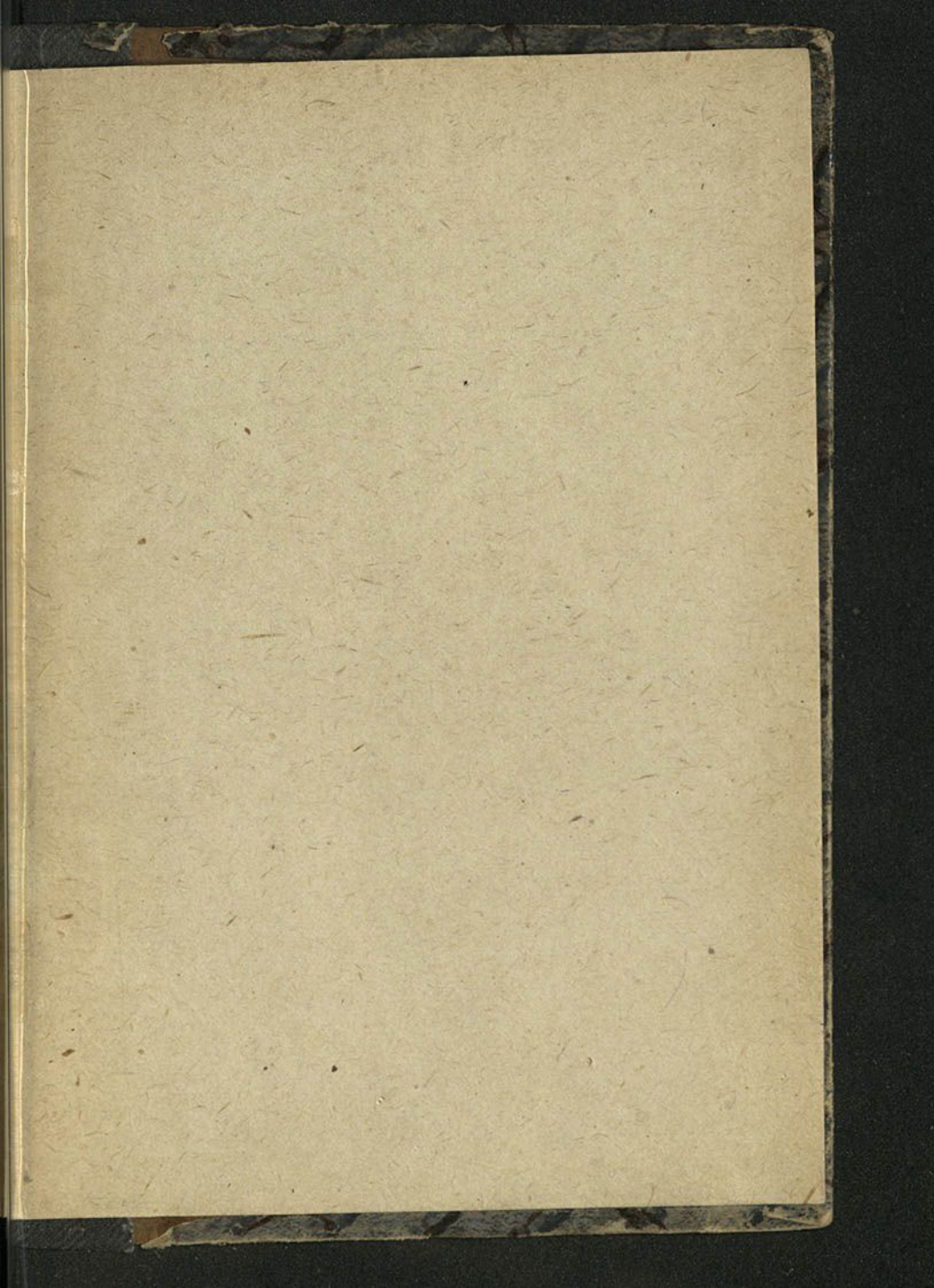
ЦАНА 40 кап.

811

1994 г.

Бел. адзеса
1994 г.

B000000022244

